

**DEVLET HALEFİYETİNE İLİŞKİN
VATANSIZLIKTAN KAÇINMAYA DAİR
AVRUPA KONSEYİ SÖZLEŞMESİ**

Strazburg, 19.V.2006

İngilizceden Çeviren: Alper Can Aykaç

Antlaşmanın özeti²

Devlet Halefiyeti, çok sayıda vatansız kişilerin ortaya çıkmasına sebep olur. Bu yüzden, bu antlaşma, Devlet halefiyetinden doğan vatansızlık olaylarını önlemek, ya da en azından olabildiğince azaltmak amacıyla, Devletlerce uygulanması için daha ayrıntılı kuralları, Avrupa Vatandaşlık Sözleşmesi (ETS No. 166) üzerine inşa etmiştir.

Başlangıç

Bu Sözleşmeye imzacı olan Avrupa Konseyi Üye Devletleri ve diğer devletler,

Vatansızlıktan kaçınmanın, uluslararası topluluğun vatandaşlık alanındaki ana meselelerinden birisi olduğunu düşünerek;

Devlet halefiyetinin, vatansızlık olaylarının başlıca kaynağı olmayı sürdürdüğünü dikkate alarak;

6 Kasım 1997 tarihinde Strazburg'ta imzaya açılan Avrupa Vatandaşlık Sözleşmesi'nin (ETS no. 166), Devlet halefiyeti durumuna karşın vatandaşlığa dair ayrıntılı kuralları değil, yalnızca genel ilkeleri içerdiğini görerek;

Devlet halefiyetine ilişkin vatansızlık ile ilgili olarak, diğer uluslararası belgelerin hem bağlayıcı niteliğe sahip olmadığını hem de bazı önemli sorunlara yaklaşmadığını göz önünde tutarak;

Yukarıdaki nedenlerle, Avrupa Vatandaşlık Sözleşmesi'nin ilkelelerini göz önünde tutmak suretiyle yorumlanması ve uygulanması gereken Devlet halefiyetine ve vatansızlıktan kaçınmaya dair kapsamlı uluslararası bir belgeye ihtiyaç olduğu kanısına vararak;

Vatansızlıktan Kaçınma ve Vatansızlığı Azaltmaya dair Bakanlar Komitesi'nin R (99) 18 No.lu Tavsiyesini, son yıllarda elde edilen Dev-

² <http://conventions.coe.int/Treaty/EN/Summaries/Html/200.htm>

let halefiyeti ve vatansızlıkla ilgili uygulamalı deneyime ek olarak, hesaba katarak;

Bağlayıcı olan diğer uluslararası belgelere, yani Vatansız Kişilerin Durumuna ilişkin; Vatansızlığı Azaltmaya dair Birleşmiş Milletler Sözleşmelerine ve Antlaşmalar bakımından; Devletlerin Halefiyetine dair ve Devlet Malları, Arşivleri ve Borçları bakımından; Devletlerin Halefiyetine dair Viyana Sözleşmelerine saygı göstererek;

Gerçek Kişilerin Vatandaşlığı için Devlet Halefiyetinin Sonuçlarına dair Hukuk yoluyla Demokrasi Avrupa Komisyonu (Venedik Komisyonu) Bildirgesinin yanı sıra, Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nun 2001 yılı 55/153 no.lu Çözüm Kararına Ek içerisinde kapsanan Birleşmiş Milletler Uluslararası Hukuk Komisyonu tarafından hazırlanan, Devletlerin halefiyetine ilişkin gerçek kişilerin vatandaşlığına dair taslak maddelere de saygı göstererek;

Devlet halefiyetine ilişkin vatansızların özel durumuna uygulanan ayrıntılı kuralları, yukarıdaki uluslararası belgelerin ve dokümanların içinde düzenlenen genel ilkeler üzerine eklemek suretiyle, önyargısız biçimde inşa ederek;

Avrupa Vatandaşlık Sözleşmesinde düzenlenen, “herkesin bir vatandaşlığa hakkı vardır” ve “vatandaşlıktan keyfî yoksunluk yasağı ve ayrımcılık yasağını içeren hukuk kuralına ve insan haklarına vatansızlıktan kaçınmak amacıyla saygı gösterilmelidir” ilkelerini yerine getirmek amacıyla,

Aşağıdaki hususlarda anlaşmışlardır:

1. Madde – Tanımlar

Bu Sözleşme amaçlarıyla ilgili olarak;

- a. “Devlet halefiyeti” bir devletten diğerine topraklardaki uluslararası ilişkilerden doğan sorumluluğun geçmesi anlamına gelir;
- b. “İlgili Devlet” olayda gerçekleştiği kadarıyla, Selef Devlet ya da Halef Devlet anlamına gelir;
- c. “Vatansızlık” iç hukuk uygulaması uyarınca herhangi bir Devlet tarafından bir kişinin vatandaş olarak sayılmadığı durum anlamına gelir;

d. “Mutat ikamet” sabit, gerçek bir yerde sakin olma anlamına gelir;

e. “İlgili kişi” Devlet halefiyeti sırasında, Selef Devletin vatandaşlığına sahip ve Devlet halefiyeti sonucunda vatansız kalacak veya kalmış olan kişi anlamına gelir.

2. Madde – Vatandaşlık hakkı

Devlet halefiyeti sırasında, Selef Devlet vatandaşlığına sahip ve Devlet halefiyeti sonucunda vatansız kalacak veya kalmış olan herkes, aşağıdaki maddeler doğrultusunda ilgili devletin vatandaşı olma hakkına sahiptir.

3. Madde – Vatansızlığı önlemek

İlgili devlet, Devlet halefiyeti sırasında, Selef devletin vatandaşlığına sahip kişilerin halefiyet sonucunda vatansız kalmalarını önlemek için bütün uygun tedbirleri alır.

4. Madde – Ayrımcılık yasağı

Bu sözleşme uygulanırken, cinsiyet, renk, dil, din, siyasî ya da diğer düşünce, ulusal veya toplumsal köken, ulusal bir çoğunluğa bağlılık, mülkiyet, doğum veya diğer statüler gibi herhangi bir temelde, ilgili Devletler, herhangi bir ilgili kişiye karşı ayrımcılık yapamazlar.

5. Madde – Halef Devletin sorumluluğu

1. Halef Devlet kendi vatandaşlığını, Devlet halefiyeti sırasında Selef Devlet vatandaşlığına sahip olan ve Devlet halefiyeti sonucunda vatansız kalacak veya kalmış olan kişilere aşağıdaki durumlarda tanıtır:

a. Halef Devlete geçen Selef Devlet topraklarında o sırada bu kişiler mutaden ikamet ediyorlarsa, veya

b. Herhangi bir ilgili Devlet içinde o sırada bu kişiler mutaden ikamet etmemişler ama Halef Devlet ile uygun bir bağlantıya sahiplerse.

2. 1. paragrafın b. bendinde yer alan uygun bir bağlantı *diğerleri-nin arasında (inter alia)* şunları içerir:

- a. Halef Devlete geçen Selef Devlet toprak parçasına ait yasal bir bağ
- b. Halef Devlete geçen topraklarda doğum
- c. Halef Devlete geçen Selef Devlet toprakları üzerinde son mutat ikametgâh

6. Madde – Selef Devletin sorumluluğu

Selef Devlet, Halef Devletin vatandaşlığını kazanmamış ve aksi halde Devlet halefiyeti sonucunda vatansız kalacak olan Selef Devlet vatandaşlarının vatandaşlığını iptal edemez.

7. Madde – İlgili kişinin açıklanmış iradesine saygı

Bir diğer Devlet ile uygun bağlantı temeli üzerinde ilgili olan bu Devletin vatandaşlığını kazanabilecek olan ilgili kişinin açıklanmış iradesini yansıtan vatandaşlık, 5. maddenin 1. paragrafının b. bendindeki vatandaşlık ise, Halef Devlet kendi vatandaşlığını tanımayı reddedemez.

8. Madde – Kanıt kuralları

1. Devlet halefiyeti sonucunda vatansız kalmış ya da kalacak olan kişilere karşı ve bu kişilere karşı olağan koşulların uygulanmasının makul olmadığı durumlarda, Halef Devlet kendi vatandaşlığını tanımak için gerekli olan kendi olağan kanıt koşulları üzerinde ısrar edemez.

2. Halef Devlet, Devlet halefiyeti sırasında kendi toprağında mutaden ikamet eden ve Devlet halefiyeti sonucunda vatansız kalmış ya da kalacak olan kişilere kendi vatandaşlığını tanımadan önce, diğer bir vatandaşlığı kazanmamış olma kanıtını aramaz.

9. Madde – Vatansız kişilerin vatandaşlık kazanmalarını kolaylaştırma

İlgili Devlet, hukuken ve mutaden kendi topraklarında ikamet eden, 5. ve 6. maddelere rağmen vatansız olan kişilerin İlgili Devlet vatandaşlığını kazanmalarını kolaylaştırır.

10. Madde – Doğum anındaki vatansızlıktan kaçınma

Devlet halefiyeti sırasında, Selef Devletin vatandaşlığına sahip olan ebeveynin ilgili Devlet toprağındaki Devlet halefiyetinin ardından doğan çocuğı aksi halde vatansız olacaksa, ilgili Devlet bu çocuğı kendi vatandaşlığını tanır.

11. Madde – İlgili kişiyi bilgilendirme

İlgili Devlet, ilgili kişilerin kendi vatandaşlıklarının kazanılmasına ilişkin kurallar ve usuller hakkında yeterli bilgi sahibi olmalarını sağlamak için gerekli bütün adımları atar.

12. Madde – Usule ilişkin teminatlar

Bu sözleşme uygulanırken, ilgili Devlet vatandaşlığa ilişkin usullerin yapısında aşağıdakileri sağlar:

- a. ilgili başvurular makul zamanda işleme alınır.
- b. ilgili kararlar yazılı nedenleri içerir ve iç hukuk uyarınca idarî ya da yargısal gözden geçirmeye açık tutulur.
- c. harçlar makul seviyede tutulur ve başvuranlar için engel teşkil etmez.

13. Madde – Uluslararası anlaşma yolu ile dostane çözüm

İlgili Devletler, uluslararası anlaşma yolunun uygun görüldüğü durumlarda vatandaşlığa, özellikle de vatansızlıktan kaçınmaya, ilişkin sorunları düzene sokmak için çabalar.

14. Madde – Uluslararası işbirliği

1. Devlet halefiyetinden doğan vatansızlıktan kaçınmak için uygun tedbirleri almak amacıyla, ilgili Devletler kendi aralarında, kendi ilgili iç hukuklarına ilişkin bilgi sağlamak da dâhil olmak üzere, işbirliği yaparlar

2. 1. paragrafta anılan aynı amaçla, ilgili Devletler aşağıdakilerle işbirliği yaparlar:

a. Avrupa Konseyi Genel Sekreterliği ile ve Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (UNHCR) ile,

b. uygun olduğu durumlarda diğer Devletler ile ve uluslararası örgütler ile.

15. Madde – Bu Sözleşmenin uygulanışı

1. Bu sözleşme, yürürlüğe girişinden sonra meydana gelen Devlet halefiyetleri bakımından uygulanır.

2. Ancak ilgili Devlet, bu Sözleşme ile bağlı olma rızasını ifade ediş anında veya daha sonraki bir anda, bu Sözleşme hükümlerinin bu sözleşmenin yürürlüğe girmesinden önce meydana gelen Devlet halefiyetine de uygulanacağını, Avrupa Konseyi'ne gönderilen bildirim ile açıklayabilir.

3. Eğer birden fazla ilgili Devlet aynı Devlet halefiyeti hakkında 2. paragrafta düzenlenmiş olan bir açıklama yaparsa, bu Sözleşme bu tür bir açıklamayı yapmış olan Devletler arasında uygulanacaktır.

16. Madde – Bu Sözleşmenin etkileri

1. Bu Sözleşmenin hükümleri, vatansızlıktan kaçınmaya dair daha lehe olan hakların kişilere uyarlandığı veya uyarlanabileceği, yürürlükte olan ve yürürlüğe girebilecek, iç hukukun ve bağlayıcı uluslararası belgelerin hükümlerine halel getirmez.

2. Bu Sözleşme, aşağıdaki bağlayıcı uluslararası belgeler ile bağlı olan Taraf Devletlerin arasındaki ilişkilerde, aşağıdakilerin uygulanmasına halel getirmez:

- a. Avrupa Vatandaşlık Sözleşmesi ve özellikle, bu Sözleşmenin devlet halefiyeti ve vatandaşlık ile ilgili olan VI. Bölümü;
- b. bu belgelerin bu Sözleşme ile bağdaştığı kadarıyla, diğer uluslararası bağlayıcı belgeler.

17. Madde – Uyuşmazlıkların çözümü

Bu Sözleşmenin uygulanması ya da yorumu ile ilgili herhangi bir uyuşmazlık, öncelikle müzakere içerisinde çözümlenir.

18. Madde – İmza ve yürürlüğe giriş

1. Bu Sözleşme, Avrupa Konseyi üye Devletlerinin ve bu titiz çalışmaya katılmış olup da üye olmayan Devletlerin imzalarına açıktır. Bu Devletler bağlanmaya dair kendi rızalarını aşağıdaki şekillerle ifade edebilirler:

- a. onay, kabul, uygun bulma bakımından çekincesiz olarak imzalamak; veya
- b. onay, kabul, uygun bulma şartıyla imzalamak.

Onay, kabul veya uygun bulma belgeleri Avrupa Konseyi Genel Sekreterliği'nde saklanır.

2. Bu Sözleşme, Avrupa Konseyi'nin üç üye Devletinin bir önceki paragrafın hükümleri doğrultusunda Sözleşmeyle bağlı olma rızasını ifade ettiği tarihten sonraki üç aylık dönemin bitimi izleyen ayın ilk günü, Sözleşmeyle bağlı olma rızasını ifade etmiş olan tüm Devletler için, yürürlüğe girer.

3. Sözleşmeyle bağlı olma rızasını sonradan ifade eden herhangi bir Devlet bakımından Bu Sözleşme, imza tarihinden ya da onay, kabul veya uygun bulma belgesinin tevdii tarihinden sonraki üç aylık dönemin bitimini izleyen ayın ilk günü yürürlüğe girer.

19. Madde – Katılım

1. Bu Sözleşmenin yürürlüğe girmesinden sonra, Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi, bu titiz çalışmaya katılmamış olup Avrupa

Konseyi'ne üye olmayan herhangi bir Devleti bu sözleşmeye katılmaya davet edebilir.

2. Herhangi bir katılımcı Devlet bakımından, katılım belgesinin Avrupa Konseyi Genel Sekreterliği'ne tevdi tarihinden sonraki üç aylık dönemin bitimini izleyen ayın ilk günü bu Sözleşme yürürlüğe girer.

20. Madde – Çekinceler

1. 7. madde, 8. maddenin 2. paragrafı, 12. madde ve 14. maddenin 2. paragrafının b. bendi hükümleri ile ilgili olanlar dışında, bu Sözleşmeye çekince konamaz.

2. 1. paragraf uyarınca Devlet tarafından konan herhangi bir çekince, imza anında ya da onay, kabul, uygun bulma veya katılım belgelerinin tevdi sırasında şekillendirilir.

3. Herhangi bir Devlet, Avrupa Konseyi Genel Sekreterliği'ne gönderilen bildirge vasıtasıyla 1. paragraf doğrultusunda koyduğu, tebliğ tarihinden itibaren etkili olacak çekincesini tamamen ya da kısmen geri alabilir.

21. Madde – Çıkma

1. Herhangi bir Devlet, herhangi bir zamanda Avrupa Konseyi Genel Sekreterliği'ne gönderilen bildirim vasıtasıyla bu Sözleşmeden çıkabilir.

2. Bu çıkma, bildirimin Genel Sekreterlik'e tebliğ tarihinden sonraki üç aylık dönemin bitimini izleyen ayın ilk günü etkili olur.

22. Madde – Bildirimler

Avrupa Konseyi Genel Sekreterliği, Sözleşmeye katılmış olan Avrupa Konseyi üye Devletlerine, herhangi bir İmzacıya, herhangi bir Tarafa veya diğer bir Devlete şunları bildirir:

a. herhangi bir imzayı;

- b. onay, kabul, uygun bulma, katılım belgelerinin tevdi edilmesi-ni;
- c. bu Sözleşmenin 18. ve 19. maddeleri doğrultusunda bu Sözleşmenin yürürlüğe giriş tarihlerini;
- d. bu Sözleşmenin 20. maddesi uyarınca gerçekleştirilen herhangi bir çekinceyi ya da çekincenin geri alımını;
- e. bu Sözleşmenin 21. maddesinin ve 15. maddesinin hükümleri altında yapılan bildirimi ya da bildirgeyi;
- f. bu Sözleşmeye bağlı herhangi bir diğer eylemi, bildirimi ya da iletişimi.

Aşağıda imzası bulunanlar, usulüne uygun biçimde yetkilendirilmiş olarak, bu Sözleşmeyi imzalamışlardır.

19 Mayıs 2006 tarihinde Strazburg'da, eşit ölçüde geçerli olmak üzere İngilizce ve Fransızca olarak yazılan bu metinler, tek bir nüsha halinde Avrupa Konseyi arşivinde saklanır. Avrupa Konseyi Genel Sekreterliği, her Avrupa Konseyi Ülkesine, bu Sözleşmenin titiz çalışmasına katılmış olup da üye olmayan her bir Devlete ve bu Sözleşmeye katılması için davet edilen herhangi bir Devlete onaylı bir örnek iletilir.